

verwijlen bij
naar Bethle-
let geloven,
nsoen voor
ets. Als we
s, dat Jezus
n de duivel
verzoenen,
lgen en te
s schrijft in
Christus Jed-
en recht-
s".
zijn volk de
tranen. Ja,
onbegrensde
istus te zij-
s met zich-
zodat we in
vergeving,
ld en leven,

in de kring
noet er toen
!
kte en wier
ker.
s verlossing
dienen zon-
voor Hem,
geloof was
iker. En Si-
ogen hadden

de volbracht

door Jezus'
kt heeft. Er
wille.
ie is gebro-

ristus' wege
lat we vrede
euwig leven.
we aarde en
Here mogen

ven uit het
heid zoeken

niet meer

eren en he-
Wee als we

omen. Maar:

schouwen;
eer,
ren".
H. J. J.

loofsbelijdenis in het bijzonder, leren, te geloven in de Drieënige God en niet in de zelfopenbaring van de Drieënige God. Dat is dus al weer een grond, om het besluit tot vaststelling van de Kerkorde onrechtmatig, ongeldig, en onverbindend te nemen".

Tot zover stelling 11 van appellanten in hun dagvaarding.

Wat ervan te denken?

Natuurlijk hebben appellanten voor wat het zake-lijke betreft, volkomen gelijk. De belijdenis van God als drieënige God is in feite prijsgegeven. Als Van Niftrik zegt: „God is Vader als zijns wijze der drie-eenheid Gods" (Kl. D., 56), dan is men al gewaar-schuw. Als het verder bij hem heet: „behalve een-heid is er ook een meervoud in God: God KAN vol-gens het evangelie telkens anders; als spreken niet genoeg is, dan komt Hij; als komen niet ge-noug is, dan troost Hij" (271, verwijzing naar Noordmans), of ook: „Het trinitarisch dogma zegt, dat er openheid is in God", of wederom: als hij spreekt van de liefdesopenbaring Gods in zijn drie zijnswijzen als Vader, Zoon en Heilige Geest" (271), drie zijnswijzen Gods: God boven ons, God met ons, God in ons (272), en ge vindt dan niet het woord zijnswijze, doch wel het woord „persoon" tussen aanhalingstekens geplaatst (273), dan verstaat ge al: hier is niet meer de taal der ne-derlandse geloofsbelijdenis. Het woord „ver-schijningswijze" wordt wel vermeden, en met de term „zijnswijze" schijnt het recht om Sabellius als ketter te blijven brandmerken (275) wel gegarandeerd. Maar het woord „Persoon" blijft tussen aanha-lingstekens. Indien die nu overal stonden, zou men ze kunnen aanvaarden. Geen barthiaanse teken immers dan een aanhalingsteken. Maar nu een keus gemaakt wordt, het ene met, het andere zonder aanhaling-teken, nu gaat men nadenken. Men herinnert zich wat jaren geleden al door Barth-Miskotte populair gemaakt is in Nederland: „Uitsluitend (!) in deze zijne, ons menschen bereikende (!) Werkelijkheid is God God". Ook toen was het een spreken van de drie zijnswijzen en namen Gods (Apost. Geloofsbel., 27, 28; vgl. Barth, K.D., II, 1, 367, 744). Leg maar eens de voornaamste uitspraken van Barth over de drieënigheid naast wat Ursinus, vader van onze Catechismus, heeft gezegd (b.v. Expl. Cat., Hanoviae, 1634, 137) over goede en valse uit-drukkingen, die men in de triniteitsleer hoort bezigen, en ge ziet in een ogenblik, dat wat Ursinus ongeoor-loofde uitdrukkingen noemt, bij de Barthianen de ge-liefkoosde zijn; zie ook a.w. 135, 132/3.

Maar al hebben o.i. appellanten volkomen gelijk, voor wat het zakelijke betreft, toch blijft weer de vraag, of de rechter de invoering der kerkorde, als in strijd met art. 1 der Additionele Artikelen geschied, kan ongedaan maken.

Het is goed hierover eerst de appellanten zelf te horen. Uit één der pleitnotities, waarvan ik afschrift ontving met verloop van citeren, blijkt, dat volgens appellanten artikel 1 der Additionele Artikelen be-doeld was als een „waarborg ter bescher-ming van de Kerk tegen misbruik en schending door een synodale meerderheid". Nu is „waarborg" een sterk woord; was de klank van artikel 1

ook zelf van overeenkomstige sterkte? Wij geloven het niet, zoals we reeds aangaven („bodem"!). Maar appellanten wijzen naar een toelichting (!). Onwillekeurig zucht een gereformeerde, die 1942—1944 beleefd heeft, nu: o wee! En hij blijkt gelijk te hebben ook. We lezen nl. in bedoelde pleitnota:

„De uitdrukking „in gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift en staande op den bodem der belijdenisgeschrif-ten" vindt haar verklaring in de toelichting op het voorstel, waarbij deze regeling werd aangeboden. Hier-uit blijkt, dat men de belijdenis wilde handhaven, doch dat men haar niet op één lijn wilde stellen met de Schrift en dus de gelijkstelling of juxtapositie afwees".

Is deze tekstweergave juist, dan is de „Toelichting" ook hier al weer een allerongelukkigst ding. Mislei-dend door quasi-simpelheid. Want die Toelichting werkt dan met valse tegenstellingen. Men zou de be-lijdenis willen handhaven, DOCH haar niet op één lijn willen stellen met de Schrift??? Maar dat is net even dwaas, als het zeggen: we zullen deze onkreukbare onderkoning handhaven, DOCH hem niet op één lijn plaatsen met de koning; of: we zullen de genomeer-de norm handhaven, DOCH haar niet op één lijn plaat-sen met de normerende norm. Wie de belijdenis hand-haaft, kan alleen maar verklaren: ik handhaaf ze, EN DUS stel ik ze niet op één lijn met de Schrift. Want dat zij — de belijdenis — appellabel is aan de Schrift, daaraan onderworpen, afgeleid is daarvan, en steeds opnieuw eraan te toetsen, dat zegt zij zelf. Wie zulke zinnestjes in een Toelichting zet, en wie ze „slikt", heeft de suggestie helpen voeden, als ware de belijdenis een papieren paus; en van de Schrift had men dat al zo gemakkelijk prijzend ontkend.

Hier is het eerste ongeluk: men is er ingelopen, dank zij die Toelichting. Hoewel men beter had kun-nen weten.

Maar de pleitnota, door ons aangehaald, schijnt de komst van het ongeluk op later te dateren: niet al bij die Toelichting, doch pas bij de Kerkorde. We lezen immers:

„In de Kerkorde zijn echter in een vernuftige com-binatie (!, K. S.) beide fouten gemaakt. In alinea 46 van de conclusie van antwoord in eerste aanleg wordt art. X onjuist geciteerd, daar de uitdrukking „op de bodem der belijdenisgeschriften" hierin niet voorkomt. De bedoeling om de belijdenisgeschriften af te schaffen, kan blijken uit de verwerping van een..... Ingediend amendement om de woorden „in gemeenschap" te ver-vangen door „in overeenstemming" (met de belijdenis-geschriften, K. S.). De voorstellers van dit amende-ment meenden, dat zonder deze wijziging de belijdenis niet werd gehandhaafd. En al mocht een enkel lid ver-klaren hebben, dat de uitdrukking „in gemeenschap" voor hem (!, K. S.) gelijke kracht inhield, waar ieder lid der Synode slechts voor zichzelf spreekt, kan dit niet als de mening der Synode gelden. Het grootste deel der leden zweeg en stemde tegen. Een tweede voorstel van Dr Schroten, om in art. X uit te spreken, dat de Kerk de belijdenis der Vadersen als de hare er-kent werd evenmin aangenomen. Dat het wel degelijk de bedoeling was om de belijdenisgeschriften af te schaf-fen, blijkt ook uit een geschrift, dat door de Synode werd aangeboden, en tot titel had: „Fundamenteel en Perspectieven van belijden", aanvaard op 19 Mei 1949.

waarin op blz. 9 wordt gesproken van de „vroegere belijdenisgeschriften". Vgl. ook Weekblad van de Ned. Herv. Kerk van 1 September 1951".

Deze opmerking in de Pleitnota schijnt ons te be-wijzen, dat het al „mis" was met de belijdenis vóór de Kerkorde-vaststelling. Het was al mis in de „Toe-lichting". Het barthiaanse zinnetje: „de belijdenis niet op één lijn stellen met de Schrift" heeft het ge-reformeerde volkje zand in de ogen gestrooid (want men hoorde oude klanken), terwijl het toch in feite had kunnen gewaarschuwd zijn (omdat gelijkstelling van belijdenis en Schrift naar de belijdenis zelf even ongeoorloofd is als dat Paulus zich door de heidenen als een god zou laten vereren). En de barthianen kre-gen in dat mooie zinnetje precies wat ze wilden: de Schrift is (voor de barthianen) slechts één van de „gestalten" van Gods Woord (en denk nu maar niet dat die belijdenis zo iets is); de Schrift moet (als ik Gods „Woord" ogenblikkelijk hoor) voor mij gaan leven (maar denk niet, dat dat met de belijdenis u kan overkomen); in de Schrift-gestalte verschijnt de verborgen God incognito, maar in de belijdenis ver-schijnt de menselijkheid der kerk helemaal niet incog-nito; de moed en het pathos der confessie mag men waarderen, maar meer ook niet. Zodat barthianen, en hun collega's vrijzinnigen in die Toelichting precies kregen wat ze wilden, en de gereformeerden, voorzover ze bij die woordenvol nog wat moois dachten, daarmee tóonden, te weinig te hebben gelezen van Barth en van de kritiek op Barth. Die kritiek is erg vaak uitgescholden; Van Niftrik deed ook tegen ons blad erg verontwaardigd in een boek. Haitjema kwam Barth in een Festschrift ook een handje helpen met wat dèdain. Maar ik vraag, speciaal aan de gerefor-meerden in de Herv. Kerk: is die kritiek juist op het barthiaanse woordgebruik als door en door onhelder en daardoor zakelijk misleidend niet gebleken juist te zijn? Men had dadelijk op de ketting moeten springen. Het ongeluk is begonnen, toen Hoedemakers-ianen Haitjema Barth lieten importeren, zeggende: dat is en dat blijft confessioneel!!! Toen heb-ben de gereformeerden in de Herv. Kerk zich getroost met meditaties, en met wat allegorie, en met Bethle-hems-bornput-exegese. Hadden ze toen maar eens wat meer vechtjassen durven heten, zoals ook wij dat hebben moeten verdragen. Dan waren de mensen niet gefopt door die barthiaanse taal van de wolf met de slaapmuts van Roodkapje's grootmoeder op.

Wat heeft nu het Hof te dien aanzien beslist?

Wel, het heeft eerst erop gewezen, dat de zo lang-zamerhand befaamd geworden woorden: „in gehoor-zzaamheid aan de Heilige Schrift en staande op de bodem der belijdenisgeschriften" heus niet alleen za-gen op voorbereiding en vaststelling van de Kerk-orde; deze bepalingen werden ook gegeven voor:

1) het getuigen, met de Kerk in al haar geledingen van het Evangelie van Jezus Christus tegenover over-held en volk;

2) het leiding en vorm geven aan de arbeid, waar-toe de Kerk wordt geroepen en op alle terreinen des levens;

hoogte van de kerkelijke situatie te Palembang en vroeg haar op te treden als contactadres, en al het mogelijke te willen doen om de broeders daar opnieuw te vergaderen in enigheid van het ware geloof. En Janny is aan het werk gegaan. Ze heeft onze jon-gens bijeen gekregen. Al spoedig kreeg ze daarbij de hulp van Martien Grasdijk, afkomstig van Kantens. Janny noemde hem „de Bolle", uiteraard omdat hij juist zo brandmager was. Maar dat mocht hem niet hinderen. Er is daar door die twee hard gewerkt, onder de militairen en onder de enkele burgergezinnen van Pladju en Sungeigerong. Twee maal per Zondag kerkdienst in het A.M.V.J.-gebouw. Elke week studie-kring, met inleidingen en besprekingen. En nadat Grasdijk door de kerkeraad van Batavia tot ouderling was benoemd, heeft hij het catechetisch onderwijs ter hand genomen. Mondeling onder de mannen die te Palembang bereikbaar waren. Schriftelijk onder dege-nen, die op de buitenposten verbleven.

Voor al de kring te Palembang heeft bewezen dat de door Batavia voorgestane wijze van geestelijke verzorging der militairen (waarin uiteraard veel af-hangt van de activiteit der kringleden zelf en van hun bereidheid om zich allen aan het werk te geven) ook praktisch uitvoerbaar bleek. En de vermaning der Schrift: „niemand verachte uw jonkheid" bleek ook daar actueel. Grasdijk was destijds een jongeman van voor in de twintig. Maar de Here heeft hem willen gebruiken om zeer degelijk catechetisch onderwijs te geven aan de kringleden van Palembang, afgedacht nu van: elke week twee maal preeklezen, alle weken zie-kenbezoek in het hospitaal (vaak dagelijks) en per-soonlijk gesprek met de jongens die bereikbaar waren. Zijn schriftelijke cursus heb ik gezien. Methode: vra-gen en antwoorden, zelf opgesteld en van Schriftbe-wijs voorzien. Het was best, in één woord. Als door God gegeven vrucht meldde zich een achttal man-nen voor het doen van openbare geloofsbelijdenis, toen ik Augustus '49 weer te Palembang was (dat was dus

OVER SUMATRA

Te Palembang was — gelijk ik reeds vertelde — een kring van Gereformeerden. Dat klinkt de lezers nogal vanzelfsprekend in de oren, dunkt me zo. Maar het was niet zo eenvoudig om tot kringvorming te komen. In de grote steden van Java was dat wat an-ders. Daar kon het komen tot normaal geïnstitueerd kerkelijk leven. Ook daar waren er wel veel die niet of niet dadelijk hun roeping om daaraan mee te wer-ken zagen. Maar er bleef toch een belangrijke rest die de daad stelde. En daar de meeste militairen daar (te Batavia b.v.) tot het bureaupersoneel van ver-scheidene legeronderdelen hoorden, was hun dienst en waren hun omstandigheden anders dan die van de militairen te velde. Ze hadden een tamelijk geregelde dienst en konden daardoor vrij regelmatig de kerk-diensten bijwonen van de geïnstitueerde kerk ter plaatse.

Te velde en in de buitenplaatsen sprak veel meer het leven in bataljonsverband. En ook onze jongens hadden geleerd in dat verband het instituut van door de staat benoemde en geïnstrueerde legerpredikanten te aanvaarden. Aan goede voorlichting heeft het in deze veelal ontbroken. En we kunnen ons van de schuldvraag niet helemaal afmaken door te zeggen: onze kerken waren aanvankelijk van de situatie in In-dië niet op de hoogte, met name niet van de kerkelijke situatie. Want onze kerken hebben al veel eerder deel-name aanvaard in een wijze van geestelijke verzorging, die z.g.n. interkerkelijk was — in feite niet-kerkelijk — en die sterk heeft bijgedragen tot de ondermijning van het kerkelijk besef bij vele militairen.

Toen ik in 1947 voor het eerst te Palembang kwam trof ik het niet. De eerste politionele actie was juist achter de rug en tengevolge daarvan had er een in-grijpende verandering in de dislocatie der troepen

plaats gevonden. Ten gevolge van de toen beschik-bare tijd — in totaal drie maanden voor de hele trip door de Archipel — konden geen tochten worden ge-maakt naar de buitenposten van het zeer uitgestrekte militaire gebied Zuid-Sumatra. Ik had een paar dagen voor Palembang beschikbaar, die ook voldoende ge-weest zouden zijn als alle troepen nog te Palembang waren geweest, zoals het geval was toen mijn reis-schema werd opgemaakt.

Nu echter was het — ik spreek nog steeds over mijn bezoek van 1947 — een heel gezocht om eindelijk een van onze mensen te vinden. Na veel moeite ge-lukte het echter toch met een paar kerkleden in con-tact te komen. Zondags daarop hielden we twee maal een kerkdienst, in mijn kamer van Hotel Smit. Een man of vier vijf hebben die diensten kunnen bezoeken. We hebben toen de dingen na afloop der kerkdiensten grondig doorgesproken. En er zou ook na mijn ver-trek worden voortgegaan met het houden van eigen bijeenkomsten, waarin preken van Gereformeerde pre-dikanten zouden worden gelezen.

Ik weet niet hoe lang dit is geschied, maar in ieder geval liepen de zaken lange tijd niet naar wens. Het Gereformeerd kerkelijk leven wilde op Palembang niet goed op gang komen. Palembang is het zorgkindje geweest van de kerk van Batavia. Maar eindelijk kwam er verandering. Er verscheen te Batavia op doorreis naar Palembang een verpleegster, waar zij in het mi-litaire hospitaal zou worden te werk gesteld. Janny Huizer was uit vrijzinnige kringen afkomstig, maar ze was 'n ijerig lid geworden van de Gereformeerde Kerk¹⁾. De kerkeraad te Batavia stelde haar op de

¹⁾ Helaas is ze later Rooms geworden.

3) het gehoor geven aan de roeping der Kerk inzake de eenheid der Christenheid.

Allemaal zaken dus, die pas kunnen worden ingedacht en materieel-concreet omschreven kunnen worden als eerst de Kerkorde zelf de gereformeerde belijdenisinhoud zou hebben erkend als formulier van eenheid; maar nu ze daar staan gerangschikt naast de vaststelling der nieuwe kerkorde (alsof ze zomaar duidelijk waren), bleek reeds, hoe weinig dat „staan op de bodem“ der belijdenisgeschriften te betekenen had.

Voorts zegt het Hof, zich niet te zullen inlaten met de opgeworpen vraag, of de verklaring, dat de gehele Kerk..... belijdenis doet van de zelfopenbaring van de Drieënige God, in feite neerkomt op het niet belijden van de drieënige God. Op de in ons vorig artikel aangegeven gronden en overwegingen verklaart 't Hof, dat de gevorderde onverbindbaarverklaring niet toe te wijzen is en dat de vraag, of de burgerlijke rechter kan treden in een beoordeling van vragen van kerkelijk leerstellige aard in dit geding geen beantwoording behoeft.

Het is duidelijk, dat we deze mening niet delen. Ook al achten wij, dat de door appellanten aangevoerde grond niet steekhoudend is (want zij trachten aan te tonen, dat de synode zich niet hield aan de opdracht, en wij kunnen niet verder gaan dan tot de erkenning, dat de synode zich niet hield aan de door de overgrote massa in goed vertrouwen uitgelegde opdracht), toch menen we, dat de rechter wel degelijk bevoegd is, zich uit te spreken over de materiële vraag, of een kerkelijke vergadering zich heeft gehouden aan de binnen de kerkelijke samenleving haar expressie verbis toevertrouwde taak; daarop immers hebben de leden recht.

En mede daarvan hangt ook af, althans binnen het gereformeerde kerkrecht, of de leden en de plaatselijke kerken verplicht zijn, een aangenomen besluit te ratificeren.

Het geval is droef en leerzaam. Het zegt ons alweer: gezegend kerkrecht-van-Dordrecht, en: gezegende vrijheid van de plaatselijke kerken, die leven binnen het vigerend recht van onze K.O., en gezegend ratificatierecht, en gezegend artikel 31.

De gereformeerden in de Hervormde Kerk zullen dan ook zich moeten vrijmaken op de enige gronden, die ervoor zijn gegeven in het kerkrecht, dat op de basis der gereformeerde belijdenisschriften is uitgewerkt. Ze hebben zelf naar die belijdenisschriften verwezen; laat hen ook daarnaar handelen in de vrijheid, die hun van Godswege gegeven en opgelegd is.

We weten, dat er in dit opzicht veel belangstelling is voor de vragen, die een proces als dit hun wederom aan de consciëntie gelegd heeft. Misschien mag ik hen verwijzen naar de leetuur van prof. Deddens en mij in de brochure Eerste- of Tweede Handsgezag, en naar het boek van ds H. J. Schilder, Op de Grens van Kerk en Secte, waarin deze wijst op de samenhang van de gereformeerde belijdenisschriften en het gereformeerde kerkrecht, neergelegd in de bij ons bekende K.O.

Want ook onze strijd is gestreden in hun belang.

Verwijzing daarheen is geen hoogmoed, maar een inrekening-brengen van de in 1834 afgelegde verklaring, of belofte.

Volgende maal iets over wat de pleitnota opmerkt over de onwil der synode om de belijdenis, ook inzake God Drie-enig, te erkennen.

K. S.

„Midden-Orthodoxie“

Dr H. Berkhof, rector van het Theol. Seminarium der N. H. Kerk, heeft bij de uitgeverij Callenbach te Nijkerk een (uitstekend verzorgde) brochure (62 blz.) gegeven onder de titel: „Crisis der Middenorthodoxie“.

We hebben het geschrift pas zoëven ontvangen, en kunnen dus niet 'n recensie in eigenlijke zin geven. Wel willen we iets zeggen over de titel; dat plan kwam dadelijk bij ons op, toen we de advertentie van de aankondiging lasen. Niet zozeer het gevaarlijke woord „crisis“ interesseert ons als wel het begrip van „midden-orthodoxie“.

„Midden-orthodoxie“, — ieder voelt dadelijk, dat hier een min of meer ruimtelijk-geometrische voorstelling gegeven wordt. Er is een orthodoxie van het „midden“. Dan is er ook een „orthodoxie“ van de omtrek, van de uitersten. Een stapje verder en ge hebt het woord „extremist“ voor uw geest gehaald. De vraag is nu, wat schrijver bedoelt. Is er een orthodoxie in drieërlei „plaatsing“ („ligging“): rechte orthodoxie, linkse orthodoxie, midden-orthodoxie? Of is de bedoeling: in de Herv. Kerk is de middengroep de z.g. orthodoxe, en zijn de rechts-groep en de links-groep iets anders. Ook in de naam?

Dr Berkhof vindt in de Nederlandse Gereformeerde Kerk, „zoals die in de zestiger en zeventiger jaren haar vorm vond“ drie groepen:

- a) de bijbelse humanisten (de geest van Erasmus) (Hoen, Gnaeus, Hinne Rode, Praedinius, Coornhert);
- b) reformatoren als Melanchthon en Bullinger (reformatiescher dan de eerste groep, maar geen eigenlijke Calvinisten) Anastasius Veluanus, Gellius Suecanus);
- c) de calvinistische reformatie: deze drukte haar stempel op de Nederlandse Geref. Kerk.

Nu kan op deze indeling al heel wat critiek geïntendeerd worden. Melanchthon en Erasmus — verschillen ze zo heel veel? Is Erasmus bijbels humanist, en Melanchthon iets anders? Indien n.l. humanisme ooit „bijbels“ heten kan? En is Coornhert niet weer een heel ander type dan Hoen? Hem acht ik eerder liberaal.

Dr Berkhof meent, dat „Arminius en de Remonstranten“ eigenlijk (althans in hun oudste gedaante) behoren tot de tweede groep. „Was de Remonstrantie Broederschap zichzelf gelijk gebleven, dan zou ze nu (midden-)orthodox zijn.“

Daar hebt ge al een duidelijke manifestatie van het werken met het begrip „midden-orthodoxie“. Ik geloof niet, dat Remonstranten behoren bij de groep van Melanchthon en Bullinger. Reeds hun „godsgebruik“ is door en door „modernistisch“ en voert ze op het kardinale punt linea recta van de baan der orthodoxie af. Niet — zoals dr Berkhof beweert — niet de gemeenschappelijke oppositie tegen het Calvinisme bracht de Remonstranten in de vrijzinnige wateren, maar omdat ze vrijzinnig waren in de kern, daarom gingen ze het Calvinisme te lijf. Zou men met één slag in een brochure de ettelijke bewijzen kunnen elimineren, die geleerd zijn van de stelling, dat Remonstranten en Socinianiën familie van elkander zijn?

Het blijkt intussen nu wel, dat dr B. met de term „midden-orthodoxie“ doelt te wijzen op een „midden-groep“, later geleid door Cocceius, nog later door het Révell, „dat door Groen van Prinsterer en anderen aanvankelijk nog vrij nauw met de gereformeerde richting

verbonden was“. Nog later hoorden de ethischen ertoe (ze wisten zich „in wezen gereformeerd, maar wilden het waarheidselement van het modernisme opnemen“, zegt de schrijver). De geest van Gunning „borg mogelijkheden tot nieuwe synthesen in zich“. Vandaar de lijn Gunning-Hoedemaker. „Hun beider samengaan werd het voorspel van een machtige theologische en kerkelijke opleving der Hervormde middengroep“ (nog steeds volgens dr Berkhof). Vooral sinds 1940 heeft dit samengaan „geleid tot een eenheidspact, zó breed als in de Hervormde Kerk nooit of bijna nooit werd gezien“. En het Calvinisme is er niet in geslaagd, die eenheid-op-hoger-plan te verwerklijken.

„Op hoger plan“.

Dat is dus een tweede mathematisch-ruimtelijke voorstelling. Eerst kregen we: rechts-midden-links. Thans: beneden-midden-hoog.

Ook het modernisme miste de kans om de eenheid-op-hoger-plan te vestigen.

En dus is de midden-orthodoxie voor schrijver een — onder het teken van Gunning en Hoedemaker voltrokken synthese van ethische en confessionele mentaliteit. Ze zou volgens de schrijver „voortzetting en uitbloei“ zijn „van een geloofshouding, die tot in de eerste periode der reformatie teruggaat“.

Helaas kan de schrijver eraan toevoegen, dat een groot deel der vrijzinnigheid en een klein deel dergenen, die zich tot de Gereformeerde Bond rekenen, bereid zijn haar te steunen. En van dit z.g. middenfront is dan die nieuwe (barthiaanse) kerkenorde uitgegaan. Als nu deze middengroep maar haar verantwoordelijkheid beseft, dan wordt alles goed. Anders niet.

Voorlopig halen we maar niet meer aan.

Want het is nu dikmaal genoeg — en o.i. nodig — hier neen te zeggen.

Die z.g. middengroep is geen middengroep, en ook geen confessioneel bepaalde groep. Haar eenheid is alleen een moderaminale: zij WIL wat: zij wil vóór alles het instituut Herv. Kerk bij elkaar houden. Maar zij heeft dan ook elke confessionele positie als positie prijsgegeven.

Gunning en Hoedemaker — wel die hebben wel die moderaminale beslitswil gekend. Maar zij waren het in confessionele vragen lang niet eens. Dat is één ding. Het tweede is veel erger. Wat dr Berkhof de middengroep noemt, is zowel van Hoedemaker als van Gunning een radicale verloochening. De heren hebben doodgewoon Barth ingeslikt. Toen Hiltjema Barth colporteerde — en toch confessioneel wou blijven heten — toen was dat het ongeluk. Hij wilde de moderaminale groep bijeenhouden, maar het medicijn (Barth) was meer dan sociniaans, erger dan humanist, dodelijker dan remonstrant. Het was slechter dan Cartesius. Het was ketterij van 't ergste slag.

Daarom is die naam „midden-orthodoxie“ glad mis. Er is geen midden (dan alleen in moderaminale wil), en er is geen orthodoxie.

Die hele suggestieve naam is misleiding. Betoverend, maar dat is meer het geval met „opium voor het volk“. Tragische figuur: de theologen van de „schrik“ solliciteren naar de „midden-positie“.

K. S.

1) Deze * is verleden week over blijven staan, Red.

„Hardegarij en de „Hervormde Raad“

Terecht merkt „De Waarheidsvriend“ op, dat de schoolkwestie „Hardegarij“ heel wat belangstelling geniet. Men weet, zegt het blad, dat in deze gemeente sprake was (is) van de oprichting van een school voor Chr. Nat.

op de reis die ik thans onder het opschrift: Over Sumatra, bezig ben te beschrijven). De resultaten van het door mij ingestelde onderzoek waren zeer verblijdend. Het bleek, dat de jongelui ijverig het onderwijs hadden gevolgd. Zodoende konden alle acht met vrijmoedigheid worden toegelaten tot het doen van openbare belijdenis, nadat gebleken was, dat niemand in de kring daartegen bezwaren had in te brengen.

Zondag 7 Aug. 1949 hebben we in Palembang veel rijke genadegaven van de Here mogen ontvangen. De acht bovenbedoelde broeders deden openbare belijdenis van hun geloof. Aan het kind van br en zr Van der Heyden uit Sungeigerong werd het sacrament van de heilige doop bediend. En de dienst werd besloten met de viering van het heilig avondmaal. Ik bediende die morgen het Woord over Hebr. 12:28: „Zo dan, aangezien wij een onbeweeglijk koninkrijk ontvangen, laat ons dankbaar zijn“.

Dit was dan de morgendienst.

's Middags werd een dienst des Woords gehouden te Bagoes Goening. Daar woonde het gezin Van Bokkum, afkomstig uit Rotterdam-West. Reeds lang hadden die br en zr uitgezien naar de geboorte van een zoon, daar tot nu toe de Here hen alleen dochters had toevertrouwd. Het behaagde de Here echter deze br en zr ernstig te beproeven. Want wel werd een zoon geboren nu, maar het kindje kwam ter wereld met een open rugje. De dokter moest bovendien aan de ouders meedelen, dat menselijk gesproken dit kindje niet lang zou kunnen leven. Het mocht niet naar Palembang worden gebracht om daar gedoopt te worden. Toen hebben Grasdijk en ik besloten de tweede kerkdienst voor die dag in Bagoes Goening te houden, en daarheen de kring op te roepen. Echter werd niet van de avondkerk in Palembang afgezien, omdat onderscheiden broeders mogelijk wel des avonds naar Palembang konden komen maar niet 's middags naar Bagoes Goening, dat op enige afstand van de stad gelegen is. In die middagdienst ten huize van br en

zr Van Bokkum heb ik het Woord bediend uit Jesaja 40:1, 2, en daarna werd het kindje van de familie gedoopt. Het was fijn, te mogen wijzen op de rijke betekenis van dat sacrament, dat inzonderheid, nu het aan dit kindje werd bediend, zo sterk sprak. Dit kindje droeg duidelijk zichtbaar de tekenen van de vloek, die vanwege de zonde over het menselijk geslacht gekomen is. Wanneer wij mensen die tekenen zien huiveren we terug. Maar hoe moet de Here dan wel niet afkerig staan tegenover ons aller leven, dat in al zijn afzichtelijke zondigheid voor zijn aangezicht is. Maar wat zegt nu de doop? Dat de Here ook dit mismaakte kindje als een volwaardig lid van zijn kerk en als een volwaardig burger in zijn rijk ontvangt om Christus' wil. Dat is een sterke vertroosting voor de ouders van dit kind. Maar de doop aan dit kind spreekt ongemeen sterk vertroostend tot allen, die iets hebben gezien van de zonde en de verschrikkelijke gevolgen daarvan ook in hun eigen leven. Zo werd gesproken tot de ouders in het ambtelijk gesprek. In die zin werd ook in de dienst des Woords de Here gedankt voor zijn genadegaven ook aan dit kind.

Het heeft de Here behaagd dit kindje inmiddels op te nemen in zijn heerlijkheid. De ouders hebben het getrouwt af kunnen staan. De Here zij daarvoor dank.

Al was het de derde maal die dag voor de meeste kerkangers, toch was ook de avonddienst druk bezet. De preek ging toen over psalm 130.

Twee maal per dag kerken is voor veel christenen hier helaas een last. Drie maal kerken in Indië, in het tropenklimaat, was voor alle kerkangers te Palembang alleen maar een feest. Het gaat vaak zo in het leven: als de Here ons lange tijd zijn gaven onthoudt leren we zien wat we er in ontvangen.

Misschien komt er bij iemand de vraag op: maar als u in de verstrooiing elke week weer het avondmaal moest bedienen, en daartoe het lange avondmaalsformulier lezen, werd dat voor u dan geen sleur, en ging er voor u de spanning niet uit? Ik kan alleen

maar antwoorden: Neen. Afgedacht van het feit, dat het rijk is zo vaak het avondmaal te mogen gebruiken, was het alleen maar een vreugde om te delen in het feest van die broeders en zusters, die soms een heel jaar, enkele zelfs twee jaar lang geen avondmaal hadden kunnen vieren.

Behalve de ambtelijke verkondiging van het evangelie en de bediening der sacramenten in de kerkdiensten, bestond het werk in de verstrooiing ook steeds uit het voeren van een ambtelijk gesprek met de kringleden afzonderlijk. Tijdens dit bezoek aan Palembang bereikte ik alleen in de stad en onmiddellijke omgeving op deze wijze 31 kerkleden. Het is een vrij inspannend werk, dat zal wel duidelijk zijn. Het begon daar 's middags om twee uur en eindigde 's avonds om een uur of tien. Als het niet werd afgewisseld door soms vermoeiende wandeltochten in de tropenzone om van de een naar de ander te komen (ik denk b.v. aan die wandeltocht om br en zr Gringhuis en br Stroosma te bezoeken, die bij het vliegveld gelegerd waren) dan ging het onafgebroken door. De avondmaaltijd werd dan onder de arbeid door genuttigd in het A.M.V.J.-gebouw, zo kort mogelijk, om maar het gestelde werkprogramma af te krijgen. In Salatiga ben ik zo eens een dag bezig geweest van 's morgens negen tot des avonds zes, met een uur pauze in de middag, terwijl daarna 's avonds om 7 uur een algemene prastavond werd gehouden, die tot tien uur duurde en waarin alle vragen op je werden afgevuurd die maar een kerklid in de tropen kunnen bezig houden. Dat zijn er heel veel: de omgang met ongelovigen, de omgang met synodalen en hervormden, de houding tegenover de arbeid van de veldprediker, het samen dagshuizing houden met mensen van onderscheiden gezindte, en natuurlijk de ontspanning, waarbij film en dans een beurt krijgen. Wat dat bezoeken van de bioscoop betreft: de lezers moeten niet vergeten, dat de verzoeking om daar heen te gaan voor een verstrooid levend Christen veel sterker is, dan voor de gelovigen in ons

dschen ertoe
r wilden het
emen", zegt
aagelijkheden
ijn Gunning-
het voorspel
ke opleving
volgens dr
gaan „geleid
vorme Kerk
alvinisme is
plan te ver-

telijke voor-
links. Thans:

s eenheid-op-

rijver een —
r voltrokken
entaliteit. Ze
uitbloei" zijn
s periode der

lat een groot
ergen, die
eld zijn haar
n die nieuwe
n deze mid-
beseft, dan

o.i. nodig —

en ook geen
is alleen een
alles het in-
zij heeft dan
tjsggeven.

ben wel die
waren het in
én ding. Het
middengroep
Gunning een
doodgewoon
reerde — en
was dat het
bijeenhouden,
i sociaals,
strants. Het
f van 't erg-

s" glad mis-
nale wil), en

ing. Betove-
lun voor het
de „schrik“
K. S.

staan, Red.

rad"

iat de school-
illing geniet.
teente sprake
oor Chr. Nat.

het feit, dat
ogen gebrui-
m te deelen
die soms een
n avondmaal

an het evan-
de kerkdien-
g ook steeds
net de kring-
n Palembang
ellijke omge-
een vrij in-
a. Het begon
de 's avonds
ewlaseld door
ropenzon om
leuk b.v. aan
r Stroosma
l waren) dan
naaltijd werd
het A.M.V.J.-
estelde werk-
en ik zo eens
egen tot des
iddag, terwijl
e prastavond
n waarin alle
r een kerklid
zijn er heel
omgang met
tegenover de
dagsluiting
gezindte, en
en dans een
bloscoop be-
at de verzoe-
strooid levend
ovigen in ons

Schoolonderwijs. Dat evenwel de vrijzinnige kerkeraad van de Herv. gemeente de gemeentelieden geadviseerd heeft, hieraan niet mede te werken en wel mede op advies of in elk geval na overleg met de Herv. Raad voor Kerk en School.

Dit laatste is begrijpelijkerwijze één van de meest opvallende dingen: de „Hervormde Raad" bergt voor het onderkennen der geesten eerder een verrassend element dan een vrijzinnige kerkeraad. Velen begrepen al, dat bij de huidige barthiaanse overweldiging der Herv. Kerk op concrete punten zou moeten blijken, wat al jaren lang voorspeld was: het einde van de „christelijke" actie als zodanig.

De schrijver van het artikel in „De Waarheidsvriend", C. V., blijkt (thans) lid van die Hervormde Raad te wezen. Hij schrijft in verband daarmee: „nu weet ik niet hoever dit advies of dit overleg precies is gegaan: heeft de gehele Raad daaraan deelgenomen, was dit het oordeel van de gehele Raad, of van het moderamen of van de meerderheid? Ik weet het niet. Toen deze geschiedenis moet hebben plaats gevonden, was ik nog geen lid van genoemde Raad en in de eerste vergadering, die ik bijwoonde in September j.l., werd wel met een enkel woord deze kwestie aangeroerd, maar ik wist er te weinig van, om mij een oordeel te kunnen vormen".

Ons dunkt, dat schrijver dus een taak heeft tegenover de Raad.

Op welke gronden baseerde zich dit na advies van (o.g. overleg met) de Raad gevormde oordeel van de Hardegarijper kerkeraad? Hij meende, dat geen enkel schooltype het monopolie bezit de kinderen op te voeden tot Christus. Ook sprak de kerkeraad het uit, dat de Doopbelofte op zichzelf de ouders niet de verplichting oplegt, hun kinderen te zenden naar een bepaald schooltype.

Eén stapje verder: geen enkel kerkttype bezit een monopolie — laat dus de hervormde Raad gauw adviseren, dat de overheid doe wat der kerk is, en dat geen enkele religieuze belofte op zichzelf iemand de verplichting oplegt, 't te zoeken bij een bepaald kerkttype. We blijven dan zitten met die fabelachtige „de Kerk" (met hoofdletter) waarover we tegenwoordig zo veel horen spreken.

C. V. — lid van de Raad — stelt vragen aangaande die Raad, „is het", zo vraagt hij, „is het nu werkelijk waar, dat in de leidende organen der Herv. Kerk men het hiermede niet eens is?"

Het antwoord is mager genoeg. Hier is het: „Zeker staat voor mij vast, dat er toch nog wel in deze organen zijn, die er wel zo over denken; ook in de Herv. Raad voor Kerk en School. En het is evenzeer bekend, dat ook zij willen medewerken en inderdaad ook medewerken om de kinderen van ons volk, die de Openbare School bezoeken, niet geheel en al van het onderwijs uit de Bijbel verstoken te laten, maar als gemeente doen wat de Wet hun toestaat".

„Toch nog wel", zijn er „in" deze organen, die er wel zo over denken.

Daarmee is de Raad als zodanig, als instituut, als „lichaam", door één van zijn leden openbaar veroordeeld. De Barthianen, onder aanvoering van prof. Van Niftrik, hebben 't alweer gewonnen, ginds. K. S.

•• Wat mag en wat niet mag

Blijkens Zeeuwisch Dagblad, mij uit Goes togezonden, is in Middelburg een z.g. oecumenische dienst gehouden. Men noemt dit „dienst", en niet: sprekenensemble, of zo iets. Dat wil dus zeggen: de een mag weerspreken wat de ander belijdt, en de hoorders moeten dit dan als „dienst" opvatten; wat ze onder „dienst" verstaan, is wel een open vraag voor allen. Dat mag dus, in een „dienst". Nu hebben, naar we lezen, enkele kerkeraadsleden van

vaderland. Zo vertelde mij een militair, dat hij inderdaad de bioscoop bezocht als er een film te zien was (in dat plaatsje men ik één maar per week). Waarom? Dan was er tenminste weer wat tijd gedood. Maar domine, zo zei hij, als morgen die bioscoop afbrandt of in puin gegooid wordt zal ik er geen traan om laten. Als je alleen maar bewakingsdienst hebt met 's avonds veel vrije tijd, wil je echter wel eens wat anders dan altijd maar weer lezen of brieven schrijven of praten met mensen met wie je eigenlijk al lang uitgepraat bent, omdat je alle mogelijke gespreksonderwerpen al hebt doorgepraat. Bovendien is het militaire verblijf doorgaans nu niet bepaald gezellig. Je wil ook wel eens iets anders dan de hele avond bij een petroleumlampje op je tempatie (veldbed) zitten.

Ik biecht maar eerlijk op, dat ik nooit gezegd heb: jullie moogt niet naar de bioscoop. Natuurlijk heb ik ook niet gezegd: je mag er WEL heen. Maar ik heb geweigerd de jongens op Roomse manier een lijstje met geboden en verboden aan de hand te doen, met de idee erbij: als je je daar nu maar aan houdt komt het wel in orde. Ik heb steeds weer dit gezegd: Wie veel van de Here houdt, houdt het in de bioscoop niet langer dan één of twee avonden uit. Wie veel van zijn meisje houdt verkeert niet graag in gezelschap van mensen, die op minderwaardige wijze over het huwelijk spreken. Wie veel van de Here houdt verkeert niet graag daar, waar naar zijn dienst niet wordt gevraagd en de verbondsbreuk telkens weer op geraffineerde manier wordt begrijpelijk gemaakt en vergoelikt, of waar zonder meer ons steeds weer getoond wordt een leven, dat aan de dienst des Heren totaal ontvallen is. Zo heb ik steeds weer getracht het: niet-gaan-naar-dit en het-niet-meedoen-met-dat bij de jongens te maken tot een eigen bewuste geloofskeus.

Je had dan soms mooie momenten. Er was b.v. iemand die moeilijkheden had met deelname aan het avondmaal. Toen ik vroeg wat er aan mankeerde, zei hij:

de herv. gemeente zich verzet tegen een in die „dienst" door de W. C. F. Metz gehouden preek. De Metz is vrijzinnig. Hij heeft dus of vrijzinnig gepreekt, en dan is dát het bezwaar, of hij heeft zijn vrijzinnigheid in een „dienst" gesublimeerd, en dan is dát het bezwaar. En nu zijn weer enkele ouderlingen saamgekomen, die het met deze gang van zaken niet eens waren. Zij zullen zich tot de kerkelijke instanties wenden met de vraag, of de „bezwaarde" kerkeraadsleden zich met recht konden verzetten. Het Bestuur van de Ver. voor Vrijzinnig Hervormden richtte een protestschrijven tot de kerkeraad. Er is dus iets, dat h.i. niet mag.

Begrijpen doen wij het niet. Alleen herinneren we ons een mooie zin uit Perspectieven en Fundamenten, uit processen, en uit meerdere gespreks-stoffen, waarin zo iets staat als: de gehele Kerk doet in gemeenschap met de belijdenis der vaderen belijdenis van de zelfopenbaring van de drieënlige God. Zo gaat dit dan toe. Tegenover overheid en volk. K. S.

•• Onjuist

In „Contact" schrijft iemand (het artikel is niet getekend), dat de Kamper synode tegenover de Chr. Geref. neen gezegd heeft. Of eigenlijk: nee! (dit laatste is geen citaat). Dat wordt dan toegegeven aan de Heerma, die m.i. een stel onjuiste beweringen over de Kamper synode deed. Nu zegt de schrijver in Contact:

„De Chr. geref. dep. hebben alleen geschreven: nóg niet rijp voor kerkelijk samenleven".

Ik heb die brief van de chr. geref. dep., die, niet door onze schuld, maar krachtens hun eigen kras uitgesproken wil, niet mag gepubliceerd worden, aandachtig gelezen. Ik weet, wat er in staat. Ik zeg daarom rustig: wat hier staat is niet waar.

Verder schrijft Contact: „De Kamper Synode echter besloot: wel rijp voor samenleven en daarom: niet langer samspreken".

Ik heb de Kamper Synode bijgewoond. Mijn geheugen is nog niet helemaal weg. Daarom zeg ik rustig: wat hier staat is niet waar.

En ik herhaal mijn opmerking van enkele maanden geleden: laat men niet praten als men niet kan weten, hoe de vork in de steel zit. K. S.

•• Cocktail

Tegen het najaar plegen wij de Reformatie te herdenken. De Reformatie is een worsteling geweest, en een vrijmaking, ten overstaan van de hele wereld. Er was geen wachten op beantwoording van de vraag: of het verstand dan wel de wil het primaat heeft. Er was gehoorzaamheid, en openbare verantwoording. Er waren godsdienstgesprekken met protocollen en een scherp: zó is het wel, en zó is het niet.

Ook de Algemene Maatschappij voor Jongeren, nationale organisatie (A.M.J.V.-Nat. Org.) „herdenkt" de Reformatie. Ze gaf een tweede nummer van de 5e jrg. van een tijdschriftje: „de brief voor jongeren". Daarin wordt geschreven, over de Reformatie: met name Luthers „aanslaan van zijn 95 stellingen aan de slotkapel van Wittenberg" geeft de aanleiding.

In dat blad schrijft eerst een pater. Pater Jelsma, M.S.C. Zijn principieel bezwaar tegen de Reformatie is, dat zij in plaats van reformatie breuk is geworden. Bovendien gelooft Pater Jelsma ook niet, dat de (roomse) kerkelijke leiding, voor zover zij onder de hoede staat van de beloofde Heilige Geest, menselijke waarschuwingen nodig heeft. Overigens is de Reformatie voor de praktijk een extra waarschuwing, om de katholieke praktijk toch te

ziet u, ik ga nog al eens naar de bioscoop en ik dans ook wel eens, en ik zie daar eigenlijk niets in. Nu, zei ik, als je daar niets in ziet, waarom heb je dan moeilijkheden met het avondmaal? Als er niets verkeers in is kun je toch gerust aan tafel gaan? Maar je ziet zelf wel in, ondanks je verzekering van het tegendeel, dat het één met het ander niet klopt. En dan is de oplossing heel eenvoudig: alles nalaten wat je vrijmoedigheid om avondmaal te vieren wegneemt. Veel hoefden we er toen niet meer over te praten.

Een fijn gesprek heeft zich de eerste avond van dit verblijf te Palembang reeds ontwikkeld op een schuit van de vaartuigendienst. Kapitein op dit landingsvaartuig (een z.g.n. LCT) was Kars Veeling, afkomstig uit Groningen. Zijn stuurman was sergeant Bergsma. Deze behoort tot de doopsgezinde kerk, maar leefde in Palembang zeer trouw mee met onze kring. Hij bezoekt er trouw de kerkdiensten en de studiering. Aan het gesprek van die avond nam hij ook met zeer veel interesse deel.

Ik ben die avond diep onder de indruk gekomen van wat de militairen op zo'n schuit al niet ontberen. Ik mag toch zeggen, dat ik wel een beetje gewend was. Vele malen heb ik in militaire kampen gebivakkeerd. Maar elk kampement heeft nog wel zijn kantine, zeker in de steden of grotere dorpen. Doch op deze schuit was hoegenaamd niets dat ook maar op enig comfort leek. Een kiem om op te zitten was het meest luxe ding, dat ik in die schuit gezien heb. Kleine apartementen vormden het verblijf der mannen. In die verblijven de bedden aan de kant boven elkaar, ik meen van drie hoog, maar het kan ook vier geweest zijn. Zwak licht maakte behoorlijk lezen en schrijven in de avonden onmogelijk. Is het wonder, dat de bemanning van dit schip, als het in een havenplaats ligt, zijn vertier gaat zoeken? Als de mannen geen geloof hebben doen zij dit dan ook zonder meer. Maar de-eren, die zich aan Gods Woord willen onderwerpen hebben op dit schip een zware stand. Niet in elke

laten stroken met de katholieke leer. Als Christus maar gepredikt wordt, dan kun je gerust de betrekkelijkheid, de geringheid van de mens, en de onafhankelijkheid van God in het uitdelen van zijn genade verkondigen.

Op deze pater volgt prof. dr G. C. Berkouwer. Deze tekent de situatie also: we zitten midden in het „gesprek", en midden in de gesprekken (let op de tegenstelling enkelvoud en meervoud) meldt zich telkens het conflict. Dan haait hij Karl Adam aan, die van Luther zegt: prachtige gaven, goede kijk op wezenlijke elementen van het christendom: had hij nu maar de tuin Gods gewied zonder zijn trouw aan de kerk op te geven. Maar er is nu eenmaal „tragiek" (het meest tragische woord van deze tijd, omdat het meestal met tragedie niets meer te maken heeft, K. S.). De tragiek „doet de historie andere wegen gaan". Toen kwam het tot de zwaarste zonde: altaar oprichten tegen altaar. Aantasting van het goddelijk gezag. Slagschaduw over Europa. Aldus Adam. En nu wij? Nu moeten we ook de kritiek op de Reformatie kunnen begrijpen, aldus prof. Berkouwer. Vanuit de R.K. visie op de Kerk, die niet meer nieuw ter verantwoording geroepen behoeft te worden, omdat zij verantwoord is, is een andere weg niet mogelijk dan die van de visie — hoogstens — op de tragiek. Hier ligt het materiaal voor het gesprek over het conflict. Niet alleen in de 16e eeuw. Neen, ook nu nog. De „visie" begrenst dus de gespreksmogelijkheden.

Het woord is vervolgens aan prof. dr G. C. van Niftrik. Die heeft het over „hervormde visie op de reformatie": hoofdletters worden hier in titels niet gegeven, het kan dus hervormd wezen, maar ook Hervormd. Wat nog al scheelt. Prof. v. Niftrik vindt, dat de Reformatie ontdekte, dat het gehele bestaan van de christen gelóóf is (Weg met Luther en Calvijn, K. S.). God voert een gesprek met de mens, en ons geloof als de daad onzer gehele en éne existentie is het persoonlijke antwoord, dat wij God geven. Voorts heeft naar schr. de Reformatie weer de vrijheid van het Woord Gods geproclameerd. U spitst de oren. En verneemt: het Woord Gods komt altijd als het vreemde Woord en nooit als het vanzelfsprekende Woord tot de kerk (alsof dat een tegenstelling was, K. S.). U denkt: daar gaan de voormalige gesprekken-met-protocollen. Schr. wil het maar — net als de Reformatie, meent hij, helaas — „wagen" met de vrije Bijbel, wiens inhoud niet is opgezogen in het leven der kerk, maar soeverein tegenover de kerk staat (alsof dat een tegenstelling was, K. S.). En nu begeert prof. van N. een kerk met een vrije exegese van de vrije Bijbel. Als ik Barthiaan was, en menen zou, dat je een kwartier lang barthiaan kon wézen (ik ontken het), dan zou ik hebben gezegd: bewaar me ervoor, het woord „vrij" tweemaal te gebruiken, vlak op elkaar, de éne keer van de Bijbel, de andere keer van de kerk, de ene keer van de nooit opzuigende kerk, de andere keer van de tegenover me, pardon, de Kerk, staande soeverein. De schrijver eindigt met het zeggen: de Reformatie is de herontdekking van de vreemde vrijpraak. Caetera desunt. Of het vreemd-zijn van de vrijpraak, dan wel de vreemde vrijpraak tenslotte bedoeld is, daarover moeten de jongens en de meisjes maar eens nadenken.

Want, dát is eigenlijk het enige, wat ik u vertellen wou: nu geeft in het zelfde nummer Thijs Booy aan jongeren, die deel uitmaken van een praatclub, een jongelings- of meisjesvereniging, in overweging, eens een vergadering te wijden aan de artikelen van pater Jelsma en de professoren Berkouwer en Van Niftrik. Misschien — het staat er heus — is hier en daar een samenkomstje van Protestantse en Rooms-Katholieke jongeren over deze artikelen mogelijk. Het jeugdparlement is toch in de mode, en de cocktail ook. Het protocol is uit de gratie.

K. S.

havenplaats zijn gezinnen, die hen 's avonds in de gezellige kring ontvangen. Wel kroegen, danstenten en bioscopen. Nogmaals: op de schuit zelf is het vrijwel onmogelijk zich enige afleiding te bezorgen als er niet gevaren wordt.

Het is te begrijpen, dat we over deze zaak met elkander hebben gepraat. De beide mannen, met wie ik hier sprak, verkeren nog in de gelukkige omstandigheid, dat zij de commandanten zijn van de schuit. Ze hebben zodoende veel in de hand, en hun positie bewaart hen voor veel spot en pesterij die anders zeker hun deel zou zijn geweest, omdat zij naar de wil des Heren willen leven.

Natuurlijk hebben we het met Bergsma ook gehad over de kinderdoop. Ik heb dat maar niet op de exegese van een paar teksten vast laten lopen. Daar kom je niet veel verder mee in het gesprek met doopsgezinden. De kern van de kwestie is dezelfde als die van ons verschil met de synodocraten. Het gaat er om of de Schrift ons leert, dat God zo vrijmachtig is, dat hij met zondaren, als zij nog vijanden zijn, in een genadige verhouding kan treden. Dan is het antwoord niet moeilijk meer. God zoekt Adam en Eva op, en pas nadat God hen zijn genade heeft verkondigd, is er van levensverandering bij hen sprake. Paulus zegt in Romeinen 5, dat wij met God verzoend zijn door de dood van zijn Zoon toen wij nog vijanden waren. Er is dan heus wel afdoende Schriftbewijs. En dat maakt meer indruk dan een twistgesprek over de bekende in de debatten met doopsgezinden altijd weer aangevoerde Schriftplaatsen.

Op de schuit van Kars Veeling heb ik een dag of wat gebivakkeerd. Want vanuit Palembang stond een reis naar Djambi op het program en Kars moest des Maandags na mijn aankomst op reis naar die plaats. Daar had de K.L.M. schade van, want ik liet mijn reeds gekochte ticket cancelen. Maandagmorgen stapte ik te Sungeigerong aan boord: een mooie reis begon. Het weer was prachtig. De lucht wat heilig en

.. „Van dik hout . . .”

De synodoc, pred. dr C. Stam schrijft in Zeeuwse Kb.: 't Was in Nov. jl., dat DE ouderlingen der Geref. Kerk, afgevaardigden ter meerdere vergadering, werden betiteld als „stom stemmee”. Hij voegt er aan toe: Kijk, dan praat ik niet meer. Ik begrijp de redacteur niet, die zo iets schrijft, en de drukker evenmin, die zo iets laat drukken.....

De redacteur praat niet meer, zegt hij. Hij zal wel bedoelen: met ons, want hij kijkt op ons te doelen. Maar met ons praten, — dat heeft hij nog nooit gedaan. Als hij 't zou willen beginnen, zou hij eerst eens moeten gaan lezen, wat er gezegd is. Want dit, wat hij ervan maakt, is natuurlijk niet gezegd. Hij praat teveel met zichzelf, deze keer, die redacteur.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

Goud, Wierook, Myrrhe

De Decembermaand van ieder jaar, dat God ons geeft, brengt een stroom van de z.g. „Kerstpoëzie”, Kerstbundels, Kerstverhalen, Kerstplaten, Kerstboeken. Er schijnt voor de uitgeverijen altijd wel weer een afzetgebied voor deze lectuur te bestaan.

Het verwondert ons niet. In de sombere, donkere, vaak naargeestige Decembermaand is behoefte aan wat poëzie in ons schraal bestaantje wel verklaarbaar.

Bovendien, het gaat naar Oudejaarsavond heen, en ook het feit, dat we al weer een jaar moeten loslaten accentueert opnieuw, dat we dichters op onze dood aanschouwen en we gaan weer zingen het melancholisch lied van Rhijnvis Feith, de man van tranen op — door bleke maan beschenen, grafzerken: „Uren, dagen, maanden, jaren.....”. We kennen het allemaal.

Een beetje poëzie valt dus niet te versmaden. En zo kweken we de „Kerststemming.....”.

„Goud, wierook, myrrhe” is een bundeltje „Advents- en Kerstgedichten”, bijeen gebracht door H. J. W. Modderman, en uitgegeven door Ploegsma te Amsterdam.

Voor de uitvoering enkel maar lof. Het fijne, witte bandje is sober en smaakvol. Het stofomslag met goudopdruk is er mee in overeenstemming. De verzen hebben, ondanks het dure papier van tegenwoordig, voldoende ruimte gekregen.

We stellen direct voorop, dat we geen aanmerkingen maken op de literaire zijde van de inhoud. De ene dichter moge ons sterker aanspreken dan de ander, stuk voor stuk zijn zij dichters. Ik noem maar een paar namen: Gabriël Smit; Willem de Mérode; Willem Hessels; Muus Jacobse; J. W. F. Werumeus Buning; W. A. P. Smit; Anton van Duinkerken; J. H. Leopold; Roel Houwing enz. De namen zeggen ons, dat we in een kring van dichters zijn beland, die hun reputatie als zodanig gevestigd hebben.

En we kunnen de samensteller van deze bundel de eer geven, dat hij een fijne literaire neus heeft gehad en van deze selectie dichters ongeveer het beste uitgezocht heeft, van wat zij te geven hadden, in verband met Kerstfeest, wel te verstaan.

Maar verder?

Ik geloof, dat de verzamelaar in zijn „woord voor-

af” al gederailleerd is, wanneer hij schrijft: „Alle gedichten, die hierin voorkomen, willen — hetzij uit een vaste geloofsvertuiging, hetzij uit een aarzelend zoeken en tasten — zoals eens de drie wijzen, iets brengen aan het Christuskind.....”.

Het ligt wel voor de hand, dat die „drie wijzen” iets te maken hebben met de titel van deze verzamelbundel. Modderman zegt verder: „Dit werd door de dichter Muus Jacobse uitgedrukt met de woorden:

„Zij brachten Hem geschenken,
de gouden schat der aarde,
de wierook van hun denken,
de myrrhe van hun leed”.

Ze worden naast elkaar gezet: Protestanten, Rooms-Katholieken, kerkelijken en buitenkerkelijken, zoals ze genoemd worden en allen doen ze op hun manier de „wijzen uit het Oosten” na.

Zo wil deze bundel ons althans suggereren.

Maar is dat waar?

We weten uit het Woord des Heren, dat de „wijzen uit het Oosten” de geboren Koning der Joden alléén door het Woord der Openbaring, dat de Here aan de Joden heeft gegeven, hebben kunnen vinden. Eerst uit de Schriften komen ze te weten, waar zij de Koning vinden kunnen.

Het aanbrengen van „goud, wierook en myrrhe”, zal door ons moeten geschieden in overeenstemming met de Schriften, zal het door de Auteur der Schriften aanvaard kunnen worden.

Dat geldt van onze poëten even sterk als van de Wijzen uit het Oosten, ja van hen zelfs met klemmender drang, dan van die Oosterse Magiërs, omdat die Schriften vandaag zoveel duidelijker spreken dan toen.

Wanneer Anton van Duinkerken zeggen gaat:

„maar voor menschen van goeden wil
gaat de hemel eenvoudig op
en dan wordt alles stil.....”

vragen wij: is dat een spreken naar de Schriften?

En wanneer Ed. Hoornik, die uit de school van Vestdijk gekomen, tot de moderne dichters gerekend wordt, over Kerstfeest gaat zingen, dan kan hij het niet anders dan zo:

„O Kind, dat geen wieg en geen warmte had,
kom dicht aan het hart dezer donkere stad,
kom in de stegen van het havenkwartier
bij deernen en schooiers in hun roekeloos vertier,
kom voor de kozijnen der stempellokalen,
en het gummi der dienders bij het uitbetalen,
en bij de Chinezen in de Binnen-Batammerstraat,
waar op de muur een godslastering staat,
en op de vlieren der logementen,
bij het lugubere kaartspel om gebedelde centen,
bij de zwangere vrouw in een polikliniek,
wier weeën begonnen op het terrein der fabriek,
en ook op het Stationsplein in de portieken,
waar ook in den Kerstnacht menschen verzieken.
O Kind, aan de Wereld als Verlosser beloofd,
de stad vergaat aan mijn doodziek hoofd”.

over zoals het kind meester is over zijn speelgoed. Hij weegt de grote bergmassieven in zijn weegechaal zoals een kind kiezelsteentjes weegt in zijn kinderweegschaaltje. Straks vaar ik tachtig mijl een tropenrivier op, dwars door de onmetelijke oerwouden van Midden-Sumatra. Het is al vier uur in de middag als we de monding ervan invaren. Vier uur in de middag van de volgende dag, wel te verstaan. Want we zijn de avond te voren eerst voor anker geweest te Muntok op Banka. Daar hebben we een gezellige avond gehad met de bemanning, bij kennissen van Kars. Tegen middernacht zijn we weer uitgevaren. Een paar uur heb ik geslapen, maar het grootste deel van de nacht zat ik op de stuurtoren uit te zien in de heldere maannacht over het wijde water, naar de prachtige lichten in de tropennacht. En geen vier en twintig uur later zit ik er weer, nu uitzien over de Djambi met zijn donker omrande oevers. De nacht is dan vol geluiden, vooral van krekels, die met hun gesnor verhinderen, dat het absoluut stil wordt in de tropen.

Wie zal 't beschrijven en zijn indrukken weergeven. Ik heb op die schuit ook het roer nog in handen gehad. Maar het valt niet mee om op de Oceaan het schip in de koers te houden. Beter ging het me af om van de toren de roerganger wenken te geven. Dat had ik vrij gauw afgeleken van de kapitein.

We hadden het die tocht erg gezellig onder elkaar. Ik leerde de mannen kennen, en noemen met hun bijnamen: de blauwe en de kale en de ruige. Ik hoorde van bootsman Willem, die altijd alles verkeerd deed, en ik zag met mijn eigen ogen hoe hij er bij het meren in de haven van Muntok niets van terecht bracht. En de laatste nacht op de schuit hebben we met een man of vijf tot diep in de nacht met elkaar zitten praten over de wereld waarin we leven, over de toekomst die de repatriërenden in Holland te wachten staat, over het geloof in de Here als de enige weg die echte blijdschap en levensvreugde verzekert, ook nu.

Er zijn meer verzen uit dit klimaat in deze bundel aan te wijzen. Maar dit is geen aandrigen van „goud, wierook en myrrhe” naar de krib van de Zoon van God, doch de zelfhandhaving van de humanistische mens, die in het Kerstfeest niet anders aanvaarden wil, dan een verbetering van deze wereld. En omdat, wat de moderne dichter in de Christus zien wil, altijd weer vloekt tegen de realiteit, wordt hij geladen met ironie en sarcasme en vraagt hij zich af:

„Hoe zullen we nog Kerstfeest vieren,
nu allen hunnen naaste vloeken?”

Eerst het ootmoedig aanvaarden van het Woord wijst ons de weg waar en hoe we ons goud, wierook en myrrhe kwijt kunnen aan Hem, Die in dit alles toch maar weer alleen vraagt: Geef Mij uw HART.

Er zijn gelukkig ook heel wat verzen in van hen, die de taal der Schriften gelovig hebben aangehoord en overleed in hun harten. Hoe zuiver is daar in het vers van Koos van Doorne: „Nu Gij weer haast tot ons zult komen”, met de slotstrophen:

„Uw licht doordringt al 's werelds wanden
O Kind, Gij Heer van al dat is,
Zie, hoe verheugd mijn oogen branden:
Uw licht is mijn behoudenis”.

R. v. R.

Het nieuwe Geref. Culturele Maandblad „Stijl”

J.l. Zaterdag werd te Amersfoort de eerste redactie- en medewerkersvergadering gehouden van dit nieuw te verschijnen maandblad.

Door de uitgevers, Oosterhaan & Le Cointre N.V. te Goes, was een aantal personen uitgenodigd tot deze vergadering, welke namens de voorlopige redactie-commissie geleid werd door de heer M. Siesling.

De heer K. C. van Spronsen, sprekend namens de uitgevers, deed verschillende mededelingen aangaande het blad, dat op 15 Januari 1952 met het eerste no. uit zal komen. De abonnementsprijs zal f 3.25 per halfjaar bedragen.

Als redactie-commissie van het tijdschrift zullen optreden de heren: Drs D. J. Buwalda te Kampen, P. A. Hekstra te Arnhem, D. W. L. Milo te Nunspeet en H. R. Rookmaker te Amsterdam, resp. voor de rubrieken proza, poëzie, muziek, beeldende kunst, w.o. architectuur. Voorts de heer M. Siesling, Petuniaplein 8 te 's-Gravenhage-Loosduinen als secretaris der redactie. Voor de rubriek muziek zal o.a. medewerking worden verleend door, en publicatiemogelijkheid geboden aan, het Landelijk Verband van Geref. Koren.

Een ruim aantal vaste medewerkers voor de verschillende rubrieken en onderdelen daarvan zal worden aangezocht of heeft reeds medewerking toegezegd.

Omtrent de koers van „Stijl” werd grote overeenstemming bereikt. Het tijdschrift wil een positief geluid doen horen in de geest van het werk van Prof. Dr K. Schilder: „Christus en Cultuur”, en wil voorlichtend en stimulerend werken binnen de kerkelijke gemeenschap van het ambt aller gelovigen.

M. J. ROORDA.

dat geeft mooie kleureffecten. We moeten vijftig mijl stroomafwaarts om de zee te bereiken, dan het noorden in en daarna tachtig mijl de rivier de Djambi op, om aan de gelijknamige plaats te komen. Wat zal ik van die tocht vertellen? De indrukken waren zo overweldigend, dat ik me niet in staat voel ze te beschrijven. Ik weet alleen te zeggen, dat ik diep onder de indruk geweest ben van Gods grootheid en majesteit. Je kijkt vanaf de stuurtoren van het scheepje over de machtige tropenrivier. Je ziet aan weerszijden het uitgestrekte land van Sumatra. Eerst ga je je er over verbazen, dat ons kleine Nederland eeuwenlang zulke uitgestrekte gebieden heeft beheerst en voor een groot deel in cultuur gebracht, na er orde en rust gevestigd te hebben. Dan realiseer je je, dat je je wel kunt verbeelden heel wat van de wereld te hebben gezien, omdat je de Indische archipel af mag reizen, maar dat je toch telkens maar een stukje van horizon tot horizon af kunt kijken, en dan heb je nog maar een totaalbeeld van dat kleine stukje. Wat ben je als mens toch klein. Van dat onmetelijke Sumatra kun je maar een heel klein deel overzien. De stoute gedachte komt bij me op, dat ik alles in één keer zou willen overzien en omvatten, niet alleen Sumatra, maar de hele aardbol, met al zijn natuurschoon, met al zijn geweldige prucht. Dan, als je zo ver bent met je denken, moet je wel eindigen met te denken aan Hem, die dat alles heeft gemaakt en nog veel meer. Want die aarde, waarvan ik maar een heel klein deeltje telkens kan zien is zelf niet meer dan een van de kleinste der geschapen dingen in het groot heelal. En de Here, die overziet dat grote heelal en Hij regeert het. Hij kent het tot in de kleinste bijzonderheden. Hij houdt het alles in zijn hand.

Als we op de oceaan varen begin ik iets te begrijpen van het beeld van Jesaja: wie heeft de wateren met zijn vuist gemeten en van de hemel met een span de maat genomen? In die verhouding staat de Here tot alles wat Hij gemaakt heeft. Hij is er de Meester

Die laatste nacht hoorde ik eigenlijk in de passanggrahan te zijn. Daar kreeg ik onderdak van de Re-comba Resident van der Vliet. Deze — een vriend van Ds Goossens, die ook heel veel voor diens terugkeer naar Soemba heeft gedaan — ontving me zeer vriendelijk. Hij sprak over de beste verhoudingen die steeds hebben bestaan tussen de ambtenaren van het binnenlands bestuur en Ds Goossens. Hij sprak ook over zijn eigen werk in Djambi, en hoeveel hij mocht bereiken nadat dit gebied na de tweede politionele actie onder zijn bewind kwam. Hij vertelde van de corruptie onder de ambtenaren van Sukarno's republiek, hoe de medicijnen door de doktoren aan de Chinezen werden verkocht voor woekerwinsten, terwijl de werkelijke ziekten met steriel water werden ingespoten. En als kapitein Veeling, die dit gesprek bijwoonde, dan opmerkt: het is toch allemaal voor niets geweest, want u moet het straks toch weer aan die heren van Sukarno overlaten, dan raakt de heer Van der Vliet even in vuur, en hij zegt: Ieder moet zijn plicht doen, zolang hij daartoe geroepen wordt en de gelegenheid heeft, afgedacht van de resultaten; en bovendien: laten we die mensen nog eenmaal tonen, hoe er geregeerd moet worden. Als ze het dan later toch verkeerd doen hebben zij ons niets te verwijten.

Ik kom in de passanggrahan, maar ik ken daar niemand. Bovendien wordt het die dag duidelijk, dat ik binnen de beschikbare tijdsruimte geen bezoek aan Togal kan brengen, waar de jongens, die ik hebben moet, gelegerd zijn. Ik zal dus de volgende dag naar Palembang terug moeten. Daarom gebruik ik het verblijf in de passanggrahan alleen om mijn kieren te laten wassen en de maaltijd te gebruiken, maar des avonds sluit ik mijn kamer af en ga aan boord slapen. De volgende dag vlieg ik naar Palembang terug. De mannen, die ik in Togal niet bereiken kon, tref ik later op Oost-Borneo in Bandjermassin.

J. P. v. d. STOEL Jr.

HAAR SCHEDE

Bij onze vrouw is gewoond, roeping bepaalde v werk besleeds we specialisten ken voorbi dat ook w uiterlijk v wij evenwe op de lew waarvan c reeds schc zijn dagen hovaardige hals en lo haar voet schoonheid voorhoofd slulers (V Godswoor

Alle aan vrouw eer van wie n en vrouw dracht tot en tot he wereld. Di de taak v die bij de gestelde e vrouw, wij vangen op van het g dus ook v melsje op al is het in een der gericht di de aard ' laatste ko concrete t

Het zo lezer van door ons concludee vrouw no van 16,8 l paald sch den voorb 16 % uit een stijgr een geleid zijn geleid nen ontsn

Belangi constant dat van (plaats vin wen, inge was in de over het

Bovensl vorig arti mann, blz volgens d door het den we d jaren 192

Jaar:
1920
1930
1947

Tussen werkende Vergelt waarin v alle bedrij king van volgende

Bedrijfsknaa Aardwerl nen Bewatering andere Grafische grafie Bouwnijve